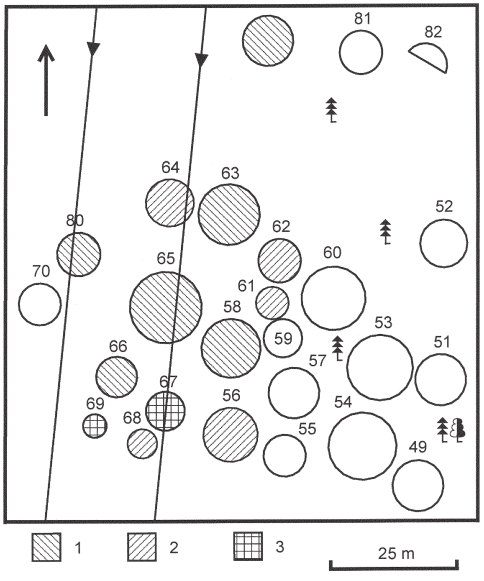
GUDELIŲ (LENKIŠKIŲ) PILKAPYNAS

Laurynas KURILA

2002 m. atnaujinti Gudelių (Lenkiškių) pilkapyno (Vilniaus r.) (A 1237P) tyrinėjimai (žr. *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 69–72; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 91–93; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 80–83; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 92–96) buvo tęsiami 2006 m. Pilkapyno teritoriją kertančioje aukštos įtampos elektros linijos proskynoje po 1987–1989 bei 2002–2005 m. vykdytų tyrinėjimų liko šeši suplokštėję pilkapiai. 2005 m. ištirti pilkapiai



1 pav. Gudelių (Lenkiškių) pilkapyno situacijos plano dalis: 1 – 1987–1989 m. ištirti pilkapiai, 2 – 2002–2005 m. ištirti pilkapiai, 3 – 2006 m. ištirti pilkapiai. *L. Kurilos brėž.*
Fig. 1. Part of the situation plan for Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery: 1 – barrows investigated in 1987–1989, 2 – barrows investigated in 2002–2005, 3 – barrows investigated in 2006.

12(67) ir 13(69), buvę elektros linijos proskynoje (1 pav.). Iš viso ištirtas 200 m^2 plotas. Tyrinėjimai vykdyti pagal KPD archeologinių vertybių, žalojamų kvartalinių linijų, tyrinėjimų programą.

Pilkapis 12(67) buvo pilkapyno P dalyje. Pilkapyno situacijos plane pažymėtas apie 7,5 m skersmens pilkapis. Plano sudarymo metu jis jau buvo visiškai suplokštėjęs. Prieš tyrinėjimus jokių sampilo žymių nebuvo matyti. Visoje buvusio pilkapio vietoje žemės paviršius lygus.

Po velėna didelėje perkasos dalyje atidengtas 5–20 cm storio šviesiai geltono maišyto smėlio sluoksnis. Spėjama, kad tai 1988 m. buldozeriu sustumdytas sluoksnis, virš kurio per beveik du dešimtmečius spėjo susiformuoti velėna. Atrodo, kad elektros perdavimo linijos įrengimo metu sampilas nebuvo smarkiai apardytas, tačiau virš jo sustumtas smėlio sluoksnis (pirminis pilkapio paviršius išryškėjo pjūvyje). Sampilo smėlio ir pilkapio pagrindo sluoksniai beveik neišlikę. Greičiausiai pilkapis buvo labai sunykęs dar iki žemės judinimo darbų paminklo teritorijoje. Apie 10–30 cm storio sampilo sluoksnis išlikęs tik ties pilkapio viduriu. Pilkapio pagrinde buvo keletas smulkių degėsių, tačiau būdingo degėsių sluoksnelio neužfiksuota.

Įvairiuose sluoksniuose aptikta smulkių degintinių kauliukų, geležies gargažė, lipdytos keramikos grublėtu ir lygiu paviršiumi šukių, titnago nuoskalų.

Visame tirtame plote daug vidutinio dydžio ir smulkių akmenų. Jie guli įvairiuose sluoksniuose. Jokios akmenų išsidėstymo



2 pav. Gudelių (Lenkiškių) pilkapio 12(67) degintinis kapas (fotografuota iš R pusės). *L. Kurilos nuotr.*
Fig. 2. Cremation burial from Gudeliai (Lenkiškės) barrow 12(67) (photographed from the E).

tvarkos nei stratigrafiškai, nei planigrafiškai atkurti neįmanoma. Nemažai jų buvo ir įžemio smėlyje. Reikia manyti, kad pilkapis buvo apjuostas akmenų vainiku, kuris yra visiškai suardytas. Dalis akmenų neabejotinai į sampilą pateko atsitiktinai. Galbūt kiek sveikesnė vainiko dalis išlikusi tik pilkapio PR pusėje. Vainiko matmenys ir konstrukcija lieka neaiški. Tačiau veikiausiai tai nebuvo tvarkinga ištisinė konstrukcija. Griovių ar duobių pėdsakų aplink sampilą neužfiksuota.

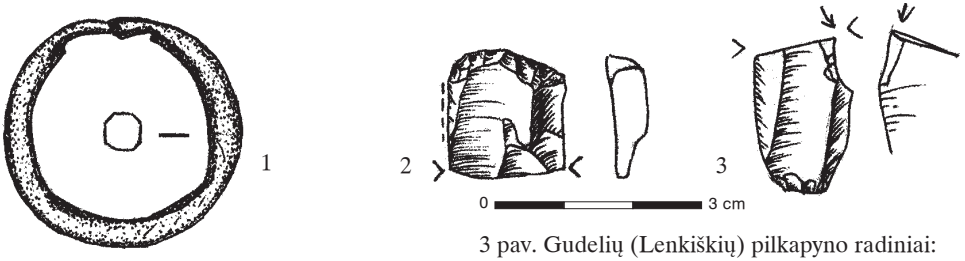
Ties sampilo centru aptiktas *degintinis kapas*. Kauliukai buvo supilti apie 1,9x1,4 m dydžio plote. Jie sumaišyti su smėliu 5–8 cm storio sluoksniu. Jokių perkasimo (kapo duobės) žymių nematyti. Greičiausiai kauliukai buvo išbarstyti ant pirminio žemės paviršiaus, galbūt – bepilant pilkapį. Tarp jų buvo nedaug smulkių degėsių. Kapo vietoje, daugiausia jo paviršiuje buvo keli akmenys (2 pav.). Jie nesudaro jokios konstrukcijos. Tačiau kapas, atrodo, nėra suardytas, taigi tikėtina, kad akmenys guli pirminėje padėtyje. Jie galėjo būti sukrauti virš išbarstytų kaulų. Jokių įkapių kape nerasta. Osteologinės analizės (atlikta R. Jankausko ir tyrinėjimų autoriaus) duomenimis, kape palaidota 25–40 m. amžiaus moteris. Tarp kaulų buvo nedegęs paukščio (?) kaulas.

Apie 2,5 m į PV nuo degintinio kapo aptiktas lipdytos grublėtosios keramikos šukių „lizdas“. Šukės greičiausiai vieno puodo, kuris, sprendžiant pagal jų išsidėstymą, buvo pastatytas sveikas dugneliu į apačią ant tuometinio žemės paviršiaus, o vėliau suiro. Reikia manyti, kad puodas buvo pastatytas pačiame pilkapio pakraštyje dar prieš supilant sampilą. Puodas greičiausiai išlikęs ne visas – trūksta viršutinės dalies, kuri galėjo būti nuarta ar nustumdyta. Galbūt puodą reikėtų laikyti degintinio kapo įkape.

Įžemio smėlio paviršiuje, nežymiai tamsesnio smėlio sluoksnyje rasti keli titnaginiai dirbiniai: gremžtukai (3:2 pav.), skelčių fragmentai, skaldytinio dalis, rėžtukinis nuskėlimas, titnago nuoskalų. Tačiau aiškesnių jų koncentracijų ar ryškių kultūrinio sluoksnio liekanų neužfiksuota.

Pilkapis 13(69) buvo pilkapyno P dalyje. Pilkapyno situacijos plane pažymėtas apie 5,5 m skersmens pilkapis. Kaip ir pilkapis 12(67) plano sudarymo metu jis jau buvo visiškai suplokštėjęs. Prieš tyrinėjimus jokių sampilo žymių nematyti. Išsiskiria tik kiek menkiau apžėlęs plotas.

Tiriamo ploto stratigrafija labai neaiški.



3 pav. Gudelių (Lenkiškių) pilkapyno radiniai: 1 – diržo sagtis, 2 – titnaginis gremžtukas, 3 – titnaginis rėžtukas. 1, 3 – pilkapis 13(69), 2 – pilkapis 12(67). *G. Piličiauskienės pieš.*
Fig. 3. Finds from Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery: 1 – a belt buckle, 2 – a flint scraper, 3 – a flint burin. 1, 3 – barrow 13(69), 2 – barrow 12(67).

Po velėna pilkapio vietoje fiksuotas 5–18 cm storio gelsvai pilko smėlio sluoksnis. Jo pobūdis nėra aiškus. Tai gali būti 1988 m. sustumdytas smėlis. Tačiau tikėtina, kad tai – sampilo liekanos. Giliau visame plote pasiektas tamsiai pilkos žemės sluoksnis. Galima dvejopa šios stratigrafijos interpretacija. Tikėtina, kad tamsiai pilkos žemės sluoksnis yra pilkapio pagrindas. Tačiau jo struktūra kiek labiau primena neseną velėnos sluoksnį. Gali būti, kad pilkapio sampilo ir pagrindo sluoksniai jau anksčiau buvo visiškai sunykę, tamsiai pilkos žemės sluoksnis yra iki 1988 m. buvęs žemės paviršius, o aukščiau buvę sluoksniai yra sustumdyti įrengiant elektros perdavimo liniją. Bet kuriuo atveju, iš sampilo stratigrafijos matyti, kad pilkapis dar iki paminklo suardymo buvo visiškai suplokštėjęs. Neįmanoma spręsti ir apie jo pirminį skersmenį. Jokių degėsių pėdsakų, kurie liudytų buvus degėsių sluoksnelį pilkapio pagrinde, neužfiksuota.

Įvairiuose sluoksniuose aptikta pavienių dirbinių: bronzinė apskrita diržo sagtis be liežuvėlio (3:1 pav.), šlako (?) gabaliukas ar koks kitas su metalo apdirbimu susijęs dirbinys, lipdytos keramikos grublėtu ir lygiu paviršiumi šukių, titnaginis gremžtukas, rėžtukas (3:3 pav.) bei titnago nuoskala.

Tirtame plote nemažai akmenų. Jie guli įvairiuose sluoksniuose ir nesudaro jokios konstrukcijos. Tik iš akmenų gausos galima spręsti, kad pilkapis buvęs apjuostas akmenų vainiku, kuris yra visiškai suardytas. Ryškesnė akmenų sankaupa aptikta ploto R pusėje, tarp pilkapių 10(68) ir 13(69). Jokių radinių šioje vietoje neaptikta, todėl lieka neaišku, ar ši akmenų sankaupa yra natūralios kilmės, ar susijusi su pilkapiais arba kita žmonių veikla. Griovių ar duobių pėdsakų aplink sampilą neužfiksuota.

Pilkapyje aptiktas vienas *degintinis kapas*, kuris buvo įrengtas pačiame sampilo PV pakraštyje ar netgi už jo. Kauliukai buvo suberti į negilią (iki 20 cm gylio) duobutę ar išbarstyti ant pirminio žemės paviršiaus tik nubraukus velėną. Tarp jų rasta keletas stambesnių degėsių. Kapo paviršiuje gulėjo keturi akmenys. Jie nesudaro jokios konstrukcijos, tačiau tikėtina, kad buvo sukrauti virš išbarstytų kaulų. Kape rasta tiktai lipdytos keramikos grublėtu ir lygiu paviršiumi šukių. Kiek daugiau šukių rasta apie 20 cm į PV nuo kapo, kompaktiškame „lizde“. Šukės mažiausiai dviejų puodų. Sprendžiant pagal jų išsidėstymą, puodai greičiausiai buvo sudaužyti įrengiant kapą. Bent dalis šukių yra to paties indo kaip ir rastosios tarp kaulų. Osteologinės analizės

duomenimis, kape palaidotas 30–50 m. amžiaus vyras.

Ištirti pilkapiai skiriami Rytų Lietuvos pilkapių kultūrinei grupei ir datuojami I tūkst. viduriu – antrąja puse. Kiti pilkapiuose aptikti radiniai (titnago dirbiniai bei nuoskalos, geležies gargažė bei galbūt keramika) liudija šioje vietoje buvus ankstesnes (akmens ir geležies amžiaus) gyvenvietes. Titnaginiai dirbiniai būdingi mezolitui.

GUDELIAI (LENKIŠKĖS) BARROW CEMETERY

In 2006, barrows 12(67) and 13(69) were investigated in Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery (Vilnius Dist.) (Fig. 1). The barrows had stone circles that had been completely destroyed. In the centre of barrow 12(67), the cremation burial of a 25–40 year old female was found on the primary ground surface (Fig. 2). It contained no grave goods except probably a broken pot that was found at the edge of the mound. Barrow 13(69) contained the cremation burial of a 30–50 year old male, which had been created on the very edge of the barrow in a small pit. Only sherds of at least two pots were found in it. The investigated barrows are typical of the East Lithuanian Barrow culture and date to the middle or 2nd half of the 1st millennium. The remains of Mesolithic and Iron Age settlements were also detected (Fig. 3).

POVILIŠKĖS PILKAPYNAS

Laurynas KURILA

Poviliškės pilkapyno (Ignalinos r.)(A 1545) tyrinėjimai, pradėti 2004 m., buvo tęsiami 2006 m. Pilkapyno teritoriją kertančios kvartalinių linijų proskynos sužalojo 8 sampilus. Du iš jų buvo ištirti 2004–2005 m. V. Šimėno (žr. *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 94–95; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 103–105). 2006 m. ištirtas pilkapis 3(25) – iš viso 200 m^2 plotas. Tyrinėjimai vykdyti pagal KPD archeologinių vertybių, žalojamų kvartalinių linijų, tyrinėjimų programą.

Pilkapis buvo centrinėje pilkapyno dalyje. Prieš tyrinėjimus sampilas buvo 9,2 m skersmens Š–P kryptimi ir 8,4 m V–R kryptimi bei nuo 0,8 (V pusėje) iki 1,2 m (R pusėje) aukščio. Sampilo pakraščiuose matyti iki 10–15 cm gylio užslinkusių duobių žymės. Duobės yra gana toli nuo sampilo pakraščių. Su jomis pilkapis yra apie 12x13,5 m dydžio. Pilkapio centre matyti senienų ieškotojų iškastų dviejų duobių žymės.

Pilkapis buvo supiltas iš aplinkinio smėlio, greičiausiai iškasto iš sampilą juosusių duobių. Išlikęs sampilo smėlio sluoksnis – iki 55–60 cm storio. Jame buvo nedaug smulkių angliukų. Pilkapio pagrindas (šviesiai pilka žemė) atidengtas po visu pilkapio sampilu. Ties pilkapio centru jis pasiektas apie 75 cm gylyje. Sluoksnis buvo 8–25 cm storio, jame rasta vos keletas stambesnių angliukų, tačiau nebuvo ryškaus degėsių sluoksnelio. Pjūviuose matyti, kad pilkapis buvo supiltas virš nedidelės 15–35 cm aukščio pakilumėlės.

Sampilas buvo apjuostas akmenų vainiku (1–2 pav.), krautu iš vidutinio dydžio (nuo 8x5x5, 12x12x10 iki 46x30x28, 50x49x42 cm) akmenų. Jie išdėstyti gana padrikai 0,5–1,6 m pločio ruožu ir nesudaro taisyklingos kon-